

Een perspectief op het didactisch professionaliseren

written by Inge Heida

30 januari 2024

Binnen het onderwijs zijn we doorlopend bezig met professionalisering, met name op het gebied van didactiek. Een cursus formatief handelen, een training didactisch coachen, workshops over orde houden en zo zijn er nog veel meer voorbeelden. Vaak vanuit een goede intentie, maar hebben docenten erg ook écht wat aan? Hoe zorg je er zoveel mogelijk voor dat het nuttig is? Daarover meer in dit artikel!

Inge Heida, stagiaire bij Vernieuwonderwijs, heeft in het kader van haar stage voor de Master Onderwijswetenschappen onderzoek gedaan naar het professionaliseren van docenten omtrent didactisch handelen. Hieronder haar bevindingen.

Elke dag staan docenten voor de uitdagende taak om het beste onderwijs aan leerlingen en studenten te bieden, hen te inspireren en te begeleiden in hun eigen leerproces. Op het gebied van didactiek worden [allerlei strategieën ingezet](#), waarbij docenten de schakel zijn tussen de leerling/student en de lesstof. Alleen door in contact te staan met de leerling of student kan onderwijzen mogelijk worden gemaakt (Palmer, 2005). Dit maakt het didactisch handelen van een docent een belangrijke factor voor de kwaliteit van lessen. En daarmee ook de [kwaliteit van het onderwijs](#). Ook in het kader van onderwijsverbetering is het van belang om het (eigen) handelen te bestuderen en didactisch te blijven ontwikkelen.

Hoe zit het didactisch handelen?

Didactiek is een alomvattende term en vormt tevens de kern van het handelen van een docent. Het gaat hierbij om de vraag: 'Hoe kan een docent ervoor zorgen dat een leerling/student leert?', waarbij nagedacht wordt over het wat, het hoe, de leeromgeving en [het zichtbaar maken van leren](#). Daarbij vindt didactiek altijd plaats in een dynamische onderwijscontext, waarbij verschillende gedragingen, handelingen, materialen en activiteiten elkaar in een razendsnel tempo opvolgen (Schelfhout & Tanghe, 2023). Docenten gaan op basis van expliciete en impliciete kennis om met deze dagelijkse uitdagingen. Dit houdt in dat didactisch handelen een combinatie is van gedrag en denkproces (Sol, 2012). Dat maakt didactisch handelen sterk afhankelijk van contextfactoren en persoonlijke, gekleurde opvattingen die docenten hebben en de afwegingen die ze daarop maken.

Waarom wil je op didactisch gebied ontwikkelen?

Het ontwikkelen van didactische vaardigheden is een vorm van [professionalisering](#). Uitgaande van de benadering van didactiek op basis van de vraag: 'Hoe kan ik als docent ervoor zorgen dat een leerling/student leert?', is het nodig als docent om zowel inhoudelijke kennis te hebben, als bewustzijn van eigen handelen. Deze twee vormen van ontwikkeling zijn onlosmakelijk met elkaar

verbonden.

Allereerst staat verdieping en/of verbreding van kennis voorop. Deze kennis kan op verschillende manieren vergaard worden. Er kan theorie opgedaan worden over welke didactische aanpakken werkend zijn (zoals [voorkennis](#) ophalen, [feedback geven](#)). Echter geldt dat het beschikken over kennis niet automatisch leidt tot professioneel handelen.

Dit heeft te maken met dat een docent oordelen vormt binnen een specifieke [context](#) en op basis daarvan een keuze maakt voor een interventie (Bakker & Wassink, 2015). Het is dus ook nodig om bij professionaliseren het bewustzijn te vergroten door inzicht te krijgen in eigen professionele identiteit in de context van [de beroepspraktijk](#) (Bakker & Wassink, 2015; Beijaard, 2009). Hierbij gaat het over wat de persoon zelf belangrijk vindt in de uitoefening van het beroep en algemene aspecten van het beroep, maar ook om vragen als 'wat verstaan we onder [goed onderwijs](#)'?. Eigenlijk is dit de basis van het denkproces bij didactisch handelen en dient er een balans te zijn tussen beide professionaliseringsvormen.

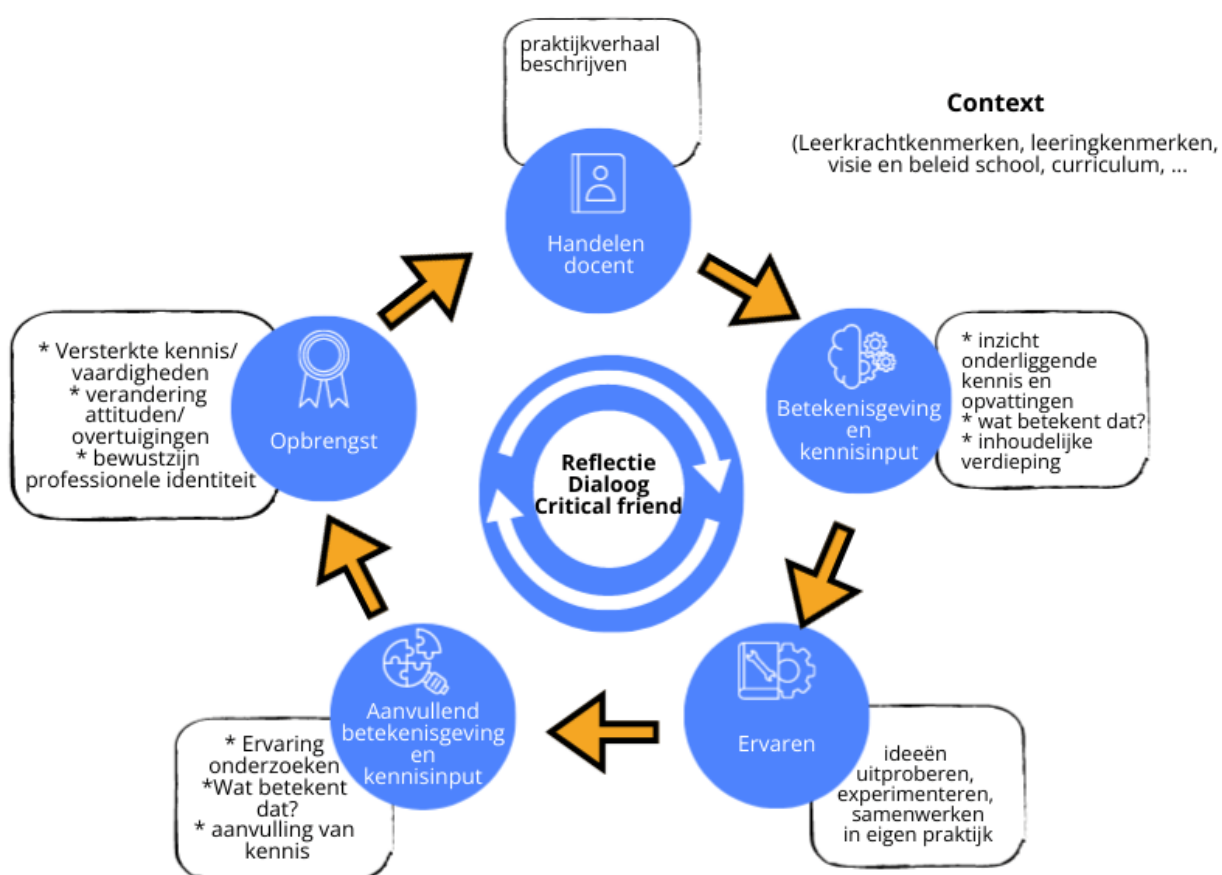
Een perspectief op professionaliseren

Om het didactisch handelen te onderzoeken en te ontwikkelen, kan onderstaand model een hulpmiddel zijn. Het doel van de didactische ontwikkeling dient altijd als uitgangspunt, waarbij aansluiten bij de behoeften en huidige kennis van docenten van belang is (Van Veen et al., 2010). Denk bijvoorbeeld aan het doel om [formatief handelen](#) toe te passen om meer zicht te krijgen op het leerproces.

Het starten met een praktijkverhaal over de eigen onderwijscontext is hierbij waardevol. Hierbij is het gedrag al gekoppeld aan opvattingen en wordt daarmee gelijk de professionele identiteit aangesproken. Vervolgens vindt betekenisgeving en kennisinput plaats. Betekenisgeving kan middels gesprek naar voren komen, denkend aan vragen waarom doe je dat zo? Wat betekent dat? Hoe draagt dat bij

aan goed onderwijs? En wat zegt dat over de rol van mij als docent? Het kan ook zijn dat kennisinput vooraf plaatsvindt, zodat beter over de betekenis ervan na gedacht kan worden.

De [input leidt tot nieuwe ideeën](#), waarbij ruimte nodig is om te experimenteren en te ervaren. Op basis daarvan kan een gesprek gevoerd worden en kennis aangevuld worden. Dit proces vraagt om reflectie, het voeren van een dialoog en collegiale samenwerking (Beijaard, 2009; Kelchtermans, 2012).

Hoe doen we dit praktisch?

Een leuke passende werkvorm waarbij je het praktijkverhaal centraal stelt, is het waarderend interview. Je voert met elkaar een onderzoekend gesprek rondom een bepaalde kwestie. Het uitgangspunt is dat het gesprek een [positieve insteek](#)

heeft, oftewel het delen van een persoonlijk verhaal waarvan je een goed of sterk gevoel kreeg. De interviewer luistert met aandacht, vraagt door en verheldert. Vragen waaraan je kun denken zijn: 'Geef een voorbeeld van een manier waarop je zicht kreeg op het leerproces van leerlingen of studenten' of 'geef een voorbeeld van een moment waarop je het voorgenomen doel hebt kunnen toepassen'. Het doel van het gesprek is om te verkennen welke onderliggende factoren bepaald gedrag mogelijk maakt, waarbij het gesprek zich richt op het versterken van wat goed gaat.

Kortom

Didactiek is een complex begrip, waarbij niet één antwoord verkozen kan worden als beste. Daarbij wordt didactiek vormgegeven door de docent, waarbij kennis en de professionele identiteit een rol spelen. Het blijven leren en ontwikkelen is daarbij van belang, waarbij [afstemming](#) gevonden kan worden in wat we doen en waartoe iets dient, rekening houdend met onderliggende opvattingen van docenten. Dit alles om onderwijs te verbeteren. Ondanks dat tijd om met elkaar in gesprek te gaan schaars is, is het wel ontzettend waardevol en nodig om hier aandacht aan te besteden.

Want wat gezegd kan worden: Goed onderwijs vereist docenten die zich blijven ontwikkelen en stilstaan bij hoe onderwijs beter vormgegeven kan worden (Snoek et al., 2017). Succes!

Literatuur

Bakker, C., & Wassink, H. (2015). Leraren en het goede leren. Manifest lectoraat Normatieve Professionalisering. Utrecht: Hogeschool Utrecht.

Beijaard, D. (2009). Leraar worden en leraar blijven. Over de rol van identiteit in professioneel leren van beginnende docenten. Eindhoven: Technische Universiteit.

Hiemstra, K., Schoones, J., Loor, O. de., & Robijns, M. (2013). Omgaan met verschillen op het snijvlak van pedagogisch en didactisch handelen. APS Utrecht.

Kelchtermans, G. (2012). De leraar als (on)eigentijdse professional. Reflecties over de “moderne professionaliteit” van leerkrachten (Notitie in opdracht van de Nederlandse Onderwijsraad). Katholieke Universiteit Leuven.

Palmer, P.J. (2005). Leraar met hart en ziel. Wolters Noordhoff.

Schelfhout W., & Tanghe, E. (2023). Algemene Didactiek. Didactisch referentiekader voor lesvoorbereiding en lesanalyse. Acco learn.

Snoek, M., Wit, B. de., Dengerink, J., Wolk, W. van der., Eldik, S. van., & Witz, N. (2017). Een beroepsbeeld voor de leraar: over ontwikkelrichtingen en groei van leraren in het Onderwijs. Amsterdam/Utrecht.

Sol, Y. B. (2012). Pedagogisch-didactisch handelen van docenten in het voortgezet onderwijs (Doctoral dissertation, Utrecht University).

Veen, K. van., Zwart, R., Meirink, J., & Verloop, N. (2010). Professionele ontwikkeling van leraren. Een reviewstudie naar effectieve kenmerken van professionaliseringsinterventies van leraren. ICLON/Expertisecentrum Leren van Docenten.

<http://www.nro.nl/wp-content/uploads/2014/05/PROO+Professionele+ontwikkeling+van+leraren+Klaas+van+Veen+ea.pdf>

Dit artikel is afkomstig van [Vernieuwend onderwijs.nl](https://www.vernieuwend onderwijs.nl).

Bekijk de meeste recente versie van ons artikel op onze website.

